

Nr 126.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 25, 26, 28, 43 och 44, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1950/51 beräkna till Statens sinnessjukhus: Avlöningar resp. Omkostnader två förslagsanslag av 51 700 000 resp. 23 900 000 kronor, till Utrustning av nya sinnessjukhus ett reservationsanslag av 600 000 kronor samt till Statens anstalt för fallandesjuka: Avlöningar resp. Omkostnader två förslagsanslag av 670 000 resp. 250 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 100, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 februari 1950, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallas av vad departementschefen i statsrådsprotokollet förordad,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens anstalt för fallandesjuka, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51,

dels ock för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln anvisa till Statens sinnessjukhus: Avlöningar ett förslagsanslag av 52 400 000 kronor, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader ett förslagsanslag av 23 800 000 kronor, till Utrustning av nya sinnessjukhus ett reservationsanslag av 540 000 kronor, till Statens anstalt för fallandesjuka: Avlöningar ett förslagsanslag av 690 000 kronor samt till Statens anstalt för fallandesjuka: Omkostnader ett förslagsanslag av 284 000 kronor.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar. I propositionen redovisas dels förslag av statens sinnessjukvårdsberedning om förbättring av de ekonomiska villkoren för läkarna vid statens sinnessjukhus, dels ock av medicinalstyrelsen

framlagt förslag rörande personalorganisationen och medelsbehovet för budgetåret 1950/51.

Sinnessjukvårdsberedningens förslag om förbättring av de ekonomiska villkoren för läkarna vid statens sinnessjukhus innebär, att samtliga överläkartjänster i Ca 30 och Ca 31 uppflyttas till Ca 32, d. v. s. till den lönegrad, i vilken 16 av de sammanlagt 62 överläkartjänsterna f. n. äro placerade, att överläkare, som skall tjänstgöra som sjukhuschef, tillerkännes ett särskilt styresmannaarvode om 1 200 kronor för år samt att härutöver samtliga överläkare erhålla en årlig avlöningsförstärkning å 5 000 kronor. Uppdraget som styresman förutsättes gälla för viss tid och skulle cirkulera mellan sjukhusets därtill lämpliga överläkare. Förslaget innebär vidare avlöningsförstärkning med 4 000 kronor till förste läkarna i Ca 31 och 3 000 kronor till andre läkarna i Ca eller Ce 29. Avlöningsförstärkningen till andre läkare skulle dock icke utgå förrän efter två års tjänstgöring i lönegraden.

Departementschefen föreslår för egen del, att samtliga överläkare ävensom förste och andre läkare fr. o. m. den 1 januari 1951 erhålla provisoriska avlöningsförstärkningar med i stort sett de av sinnessjukvårdsberedningen förordade beloppen. Förstärkningen till andre läkarna föreslås emellertid i anslutning till vad sinnessjukvårdsberedningen föreslagit skola utgå först efter två års tjänstgöring vid statligt sinnessjukhus eller annat därmed jämförligt sinnessjukhus eller vid fångvården tillhörande sinnessjukavdelning. Förslaget om uppflyttning av överläkartjänster i 30 och 31 till 32 lönegraden anser departementschefen sig sålunda nu icke böra tillstyrka. Denna fråga avses emellertid skola upptagas till förnyad prövning i samband med behandlingen av anslagsäskandena för sinnessjukhusen för budgetåret 1951/52. Vid sådant förhållande anser departementschefen sig ej heller nu böra tillstyrka förslaget om särskilt styresmannaarvode till sjukhuschef.

En mindre justering av de av sinnessjukvårdsberedningen föreslagna beloppen för överläkarna och förste läkarna förordas av departementschefen för att erhålla jämna krontal vid utbetalning av månadsbeloppen. Avlöningsförstärkning föreslås sålunda utgå med 5 004 kronor till överläkare, 4 008 kronor till förste läkare och 3 000 kronor till andre läkare, allt för år räknat. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i fråga om villkoret för andre läkare att erhålla ifrågavarande avlöningsförstärkning samt om förfarandet med avlöningsförstärkningen vid tjänstledighet och vikariat m. m.

Med anledning av invändningar mot förslaget om avlöningsförstärkning för sinnessjukläkarna, som framkommit i vissa remissyttranden, understryker departementschefen att av den allmänna utgångspunkten för förslaget följer, att de avsedda inkomsthöjningarna för dessa läkare icke rim-

ligen få tagas till intäkt för krav på inkomsthöjningar jämväl för annan läkarpersonal.

Beträffande personalorganisationen för nästkommande budgetår förordas i anledning av medicinalstyrelsens förslag betydande förändringar, vilka kunna sammanfattas sålunda.

Följande *ordinarie tjänster* tillkomma, nämligen 3 förste läkare i Ca 31, 4 överläkare i Ca 30, 3 förste uppsyningsmän i Ca 18, 10 första föreståndarinnor i Ca 17, 3 uppsyningsmän i Ca 15, 4 överskötare i Ca 13, 5 förste skötare i Ca 12, 27 översköterskor i Ca 12, 27 skötare i Ca 11, 12 första sköterskor i Ca 10 och 54 sköterskor i Ca 8. Å andra sidan skulle följande *ordinarie tjänster* indragas, nämligen 6 föreståndarinnor i Ca 14 och 2 bageriföreståndare i Ca 10. Från övergångsstat skulle avföras 1 tjänst som chaufför i Ca 10. Till övergångsstat skulle slutligen överföras följande *tjänster*, nämligen 1 förste uppsyningsman i Ca 18, 1 första föreståndarinna i Ca 17, 4 uppsyningsmän i Ca 15, 25 föreståndarinnor i Ca 14, 1 befallningsman i Ca 12, 1 yttre nattvakt i Ca 10, 1 föreståndare för djurstall i Ca 9, 1 tvättföreståndare i Ca 8 och 1 biträdande bageriföreståndare i Ca 7. Av de föreslagna nya tjänsterna skulle 1 tjänst som första föreståndarinna i Ca 17, 1 uppsyningsman i Ca 15 och 12 överskötersketjänster icke tillsättas så länge innehavarna av i propositionen (s. 36 och 37) närmare angivna, å övergångsstat uppförda tjänster kvarstå i tjänst. Vid framdeles uppkommande vakanser å översköterske- eller överskötartjänster må vid visst sjukhus ledigbliven sådan befattning icke tillsättas så länge vid sjukhuset anställd, på övergångsstat upptagen föreståndarinna eller uppsyningsman kvarstår i tjänst. Härjämte har förutsatts, att vissa i propositionen (s. 37) angivna befattningshavare skola kunna förflyttas till andra sjukhus.

Vidare skulle tillkomma följande *icke-ordinarie tjänster*, nämligen 15 biträden för skriv- och kontorsgöromål i Cf 4—Ce 8, 14 skötare i Ce 11, 2 socialassistenter i Ce 11, 3 laboratoriebiträden i Ce 10, 28 sköterskor i Ce 8, 2 ekonomibiträden i Ce 9 och 2 i Ce 3. Å andra sidan skulle 2 tjänster som andre läkare i Ce 29 och 3 ekonomibitradestjänster i Ce 2 indragas.

Sammanlagt föreslås alltså i detta sammanhang utökning med 191 tjänster vid sinnessjukhusen, varav 130 *ordinarie* och 61 *icke-ordinarie*. Av dessa tjänster avses 92 för nytillkommande vårdplatser och 99 för förstärkning av personalen för befintliga vårdplatser m. m.

Enligt beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1950/51 föreslås en uppräknig av anslaget från för innevarande budgetår anvisade 49 800 000 kronor till 52 400 000 kronor.

Anslagsposten till avlöningar till *ordinarie tjänstemän* är för innevarande budgetår uppförd med 28 050 000 kronor. Anslagsposten har för nästa budgetår å ena sidan höjts med ca 820 000 kronor för inrättande av nya tjäns-

ter och med 280 000 kronor för avlöningsförstärkning åt läkarna samt å andra sidan minskats med i runt tal 45 000 kronor i anledning av indragning av ordinarie tjänster och med omkring 75 000 kronor på grund av vakanthållande. Härjämte kan förväntas, att ett relativt stort antal av de till övergångsstat överförda tjänsterna bliva vakanta bl. a. genom innehavarnas befordran. Denna besparing uppskattas till ca 80 000 kronor. Vidare har anslagsposten nedräknats med 300 000 kronor på grund av förekommande vakanser å ordinarie tjänster m. m. I enlighet härmed skulle posten för nästa budgetår uppföras med 28 650 000 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har uppräknats med 6 000 kronor, avseende 5 särskilda arvoden å 1 200 kronor till förste läkare vid S:ta Maria, S:t Lars', S:ta Gertruds, Sätters och S:t Sigfrids sjukhus, 50 000 resp. 27 600 kronor, avseende arvoden till internmedicinska konsulter och röntgenkonsulter, 300 kronor, avseende höjning av arvode till predikant vid sekundäravdelningen i Olofsfors, samt 13 000 kronor, avseende arvoden till ledamöter och suppleanter i lokala utskrivningsnämnder i enlighet med de i propositionen nr 179/1949 angivna grunderna. Genom inrättande av särskilda överläkartjänster för hjälpverksamhet och familjevård vid S:ta Maria, S:t Sigfrids och Birgittas sjukhus kunna arvoden å sammanlagt 1 800 kronor indragas. Anslagsposten, som f. n. är anvisad med 118 500 kronor, skulle alltså för nästa budgetår bestämmas till 213 600 kronor.

Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har för innevarande budgetår upptagits till 17 000 000 kronor. För inrättande av nya tjänster har posten höjts med omkring 295 000 kronor, medan indragning av icke-ordinarie tjänster medfört en minskning med i runt tal 30 000 kronor. Ökade kostnader för vikarier å nytillkommande tjänster uppskattas till 120 000 kronor. Till avlöningsförstärkning för icke-ordinarie läkarpersonal har under posten upptagits ett belopp av 15 000 kronor. Då anslagsposten under senare år varit avsevärt överbelastad, huvudsakligen till följd av att kostnaderna för avlöningar till vikarier beräknats för snävt, har posten för nästa budgetår vidare uppräknats med 1 150 000 kronor. Posten föreslås i enlighet härmed för nästa budgetår upptagas till 18 550 000 kronor.

För rörligt tillägg har beräknats ett med 354 900 kronor förhöjt belopp.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling förehått dels två likalydande motioner, väckta vid riksdagens början den ena inom första kammaren av herr *Bror Nilsson* och fru *Svenson* (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 259), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta uppflyttning av 8 köksföreståndartjänster vid de statliga sinnessjukhusen från Ca 14 till Ca 19, 10 sådana tjänster från Ca 12 till Ca 17 och 8 tjänster av samma slag från Ca 10 till Ca 15 samt 18 tjänster som biträdande köksföreståndare från Ca 9 till Ca 12,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Weiland* och *Näsgård* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 498), i vilka hemställts, att med överförande på övergångsstat av 25 föreståndarinnebefattningar i 14 lönegraden vid statens sinnessjukhus måtte tills vidare anstå.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, hänvisas till motionerna I: 204 och II: 498.

Statens sinnessjukhus: Omkostnader. Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 23 200 000 kronor.

För nästkommande budgetår föreslås en uppräknings med 25 000 kronor av anslagsposten till sjukvård m. m. åt befattningshavare.

Anslagsposten till reseersättningar har höjts med 35 000 kronor.

Vidare har anslagsposten till expenser höjts med 110 000 kronor, avseende delposten till övriga expenser.

För anslagsposten till övriga utgifter har beräknats en ökning med 430 000 kronor, varav 60 000 kronor till tvätt och renhållning, 200 000 kronor till linne, gång- och sängkläder, 10 000 kronor till läkemedel m. m., 70 000 kronor till familjevård, 75 000 kronor till automobiler och transporter samt 15 000 kronor till patienternas sysselsättning och förströelse.

Anslaget har i sin helhet beräknats till 23 800 000 kronor, innebärande en ökning med 600 000 kronor.

Utrustning av nya sinnessjukhus. För detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 1 220 000 kronor.

För nästkommande budgetår framlägges förslag om anvisande av sammanlagt 455 000 kronor för utrustning av nytilkommande lokaler vid Ulleråkers, Umedalens, Furunäsets och Sätters sjukhus. Vidare beräknas 85 000 kronor för anskaffande av modern medicinsk utrustning till sinnessjukhusen.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas i enlighet härmed till 540 000 kronor.

Statens anstalt för fallandesjuka: Avlöningar. Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 670 000 kronor.

I överensstämmelse med vad departementschefen förordat i fråga om förbättring av löneförmånerna för överläkare vid statens sinnessjukhus föreslås, att anstaltens överläkare fr. o. m. den 1 januari 1951 erhåller provisorisk avlöningsförstärkning med 5 004 kronor för år. I enlighet härmed och med hänsyn till belastningen under budgetåret 1948/49 har anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän uppräknats med 26 000 kronor till 386 000 kronor.

Av övriga anslagsposter har anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal nedräknats med 13 000 kronor till 232 000 kronor och

anslagsposten till rörligt tillägg uppräknats med 7 000 kronor till 70 100 kronor.

Anslaget skulle sålunda för nästkommande budgetår behöva anvisas med 690 000 kronor.

Statens anstalt för fallandesjuka: Omkostnader. Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 250 000 kronor.

För nästkommande budgetår föreslås en uppräkning av anslaget med 34 000 kronor, innebärande att anslagsposten till expenser höjes med 14 500 kronor ävensom att beträffande anslagsposten till övriga utgifter delposterna till inköp och underhåll av inventarier samt till linne, gång- och sängkläder uppräknas med 14 000 resp. 6 000 kronor samt delposten till diverse utgifter nedräknas med 500 kronor.

Utskottet.

Vad till en början angår frågan om förbättring av de ekonomiska villkoren för läkarna vid statens sinnessjukhus vill utskottet erinra om att 1949 års riksdag uttalat, att med hänsyn till rekryteringssvårigheterna en förbättring av ifrågavarande villkor snarast borde komma till stånd, så att jämvikt uppnåddes med förhållandena inom andra områden av sjukvården. Den i förevarande proposition redovisade utredningen (s. 5 och 6) synes utvisa, att sinnessjukläkarnas inkomstläge ligger icke obetydligt lägre än andra läkares. Såsom statskontoret framhållit har dock vid dessa beräkningar hänsyn icke tagits till värdet av tjänste- och familjepensionsrätten i vissa fall, vilket medför att skillnaden i verkligheten är mindre. Den väsentligaste orsaken till att läkarinkomsterna inom denna vårdgren ligga lägre än på andra områden synes vara de begränsade möjligheterna att utöva privat praktik. Ehuru sålunda en viss ojämnhet f. n. råder i inkomsthänseende mellan olika läkarkategorier, vill utskottet allmänt sett understryka, att sinnessjukläkarnas ställning i lönehänseende icke kan anses så eftersatt, att enbart av denna anledning en lönejustering i nuvarande läge är påkallad. Av avgörande betydelse i denna fråga är det faktum, att rekryteringssvårigheterna inom sinnessjukvården äro större än på andra sjukvårdsområden och att därför åtgärder erfordras för att åstadkomma en mera jämn fördelning av läkarna. Det torde knappast råda någon tvekan om att de skilda ekonomiska utsikterna inom sinnessjuk- och kroppssjukvården starkt bidragit till detta förhållande. Utskottet kan på denna grund i princip tillstyrka, att en löneförbättring för sinnessjukläkarna genomföres. Då grunden för denna löneförbättring i främsta rummet utgöres av en önskan att stimulera rekryteringen inom en viss vårdgren, är det uppenbart, att en dylik åtgärd icke kan tagas till intäkt för allmänna krav på löneförbättringar inom sjukvården.

Ehuru de föreslagna avlöningsförstärkningarna både med hänsyn till

storleksordningen och ur andra synpunkter i nuvarande läge inge allvarliga betänkligheter, har utskottet, om än med tvekan, funnit sig böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Utskottet har vid detta ställningstagande låtit sig vägledas av synpunkten, att fortsatta dröjsmål med åtgärder för att förbättra rekryteringen kunna allvarligt äventyra den upprustning inom detta område, som f. n. framstår såsom en angelägenhet av första ordningen. Det bör i detta sammanhang erinras om att möjligheterna till en snabb omsättning å sinnessjukhusen i icke ringa mån torde vara beroende av tillgången till kompetent och tillräcklig läkarpersonal. I propositionen nr 113/1950 har påvisats, hurusom olika sinnessjukhus uppvisa starkt varierande omsättning, och en jämförelse mellan dessa uppgifter och personaltillgången ger vid handen, att betydande fördelar äro att vinna genom förbättrad personaluppsättning. Ur allmänt ekonomiska synpunkter är, med hänsyn till såväl behovet av vårdplatser som vikten av att patienterna snarast möjligt återföras till hälsa, ökad omsättning vid sinnessjukhusen ett av de viktigaste målen i det förestående upprustningsprogrammet.

Sinnessjukvårdsberedningens förslag om ändrad lönegradsplacering för överläkarna har departementschefen icke nu ansett sig böra tillstyrka liksom ej heller beredningens förslag beträffande särskilt styresmannaarvode till sjukhuschef. Vad sistnämnda spörsmål angår vill utskottet understryka, att Kungl. Maj:t vid de fortsatta övervägandena bör ägna uppmärksamhet åt att en sådan ordning genomföres, att uppdraget som styresman i princip kan anförtros åt den mest lämplige befattningshavaren, oberoende av dennes ålder och tjänsteställning som läkare.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om personalorganisationen för nästkommendebudgetår innebär en betydande förstärkning på flera områden. Ehuru den nu rådande bristen på arbetskraft — icke minst när det gäller sjukvården — manar till stor försiktighet i fråga om inrättande av nya tjänster, har utskottet med hänsyn till vad ovan anförts angående behovet av en upprustning på hithörande område funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Vad beträffar det i motionerna I: 204 och II: 259 framställda förslaget om höjd lönegradsplacering för köksföreståndare och biträdande köksföreståndare vill utskottet erinra, att detta förslag överensstämmer med medicinalstyrelsens i förevarande proposition redovisade äskande (s. 33). Förslaget har avstyrkts av statskontoret och lönenämnden, vilken sistnämnda myndighet förordnat, att spörsmålet hänskjutes till 1949 års tjänsteförteckningskommitté. Departementschefen har icke heller ansett sig böra tillstyrka medicinalstyrelsens förslag. Utskottet anser för sin del, i likhet med lönenämnden, att frågan bör prövas av tjänsteförteckningskommittén med hänsyn bl. a. till den lönegradsplacering, som f. n. tillämpas för motsvarande personal vid försvaret. På grund härav är utskottet icke berett tillstyrka bifall till motionerna I: 204 och II: 259.

I motionerna I: 406 och II: 498 har yrkats, att med överförande på övergångsstat av 25 föreståndarinnebefattningar vid statens sinnessjukhus måtte tills vidare anstå. Det i propositionen framlagda förslaget härom är en följd av det beslut, som vid föregående års riksdag fattades beträffande uppsyningspersonalens organisation och utgör ett led i en rationalisering på detta område. Bifall till ifrågavarande motioner skulle alltså innebära ett avbrytande av pågående rationalisering, varjämte detsamma skulle återverka på behovet av personal inom andra kategorier. Utskottet kan därför icke tillstyrka motionärernas förslag. Det bör i detta sammanhang erinras om att uppförande av ifrågavarande befattningar på övergångsstat icke leder till att de nuvarande innehavarna skiljas från sjukvårdsarbetet eller frångas sina löneförmåner, utan endast innebär att befattningarna vid uppkommande vakanser icke få återbesättas.

Kungl. Maj:ts beräkning av medelbehovet under avlönings- och omkostnadsanslagen för statens sinnessjukhus ävensom under anslaget till utrustning av nya sinnessjukhus föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Utskottet tillstyrker jämväl de beträffande statens anstalt för fallandesjuka framlagda förslagen.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att motionerna I: 204 och II: 259 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B. att motionerna I: 406 och II: 498 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att riksdagen må

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallas av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 februari 1950;

II. godkänna följande avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	28 650 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	213 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	18 550 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	4 986 400

Summa förslagsanslag kronor 52 400 000;

III. godkänna följande avlöningsstat för statens anstalt för fallandesjuka, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	386 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	1 900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	232 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	70 100
Summa förslagsanslag kronor	690 000;

IV. för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln anvisa
a) till *Statens sinnessjukhus: Avlöningar* ett förslagsanslag av 52 400 000 kronor;

b) till *Statens sinnessjukhus: Omkostnader* ett förslagsanslag av 23 800 000 kronor;

c) till *Utrustning av nya sinnessjukhus* ett reservationsanslag av 540 000 kronor;

d) till *Statens anstalt för fallandesjuka: Avlöningar* ett förslagsanslag av 690 000 kronor;

e) till *Statens anstalt för fallandesjuka: Omkostnader* ett förslagsanslag av 284 000 kronor.

Stockholm den 2 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:
MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 123.

Reservation

av herr *Hesselbom*.